

Inleiding

Leraren in de basisschool kunnen zich in toenemende mate bekwamen in activiteiten die hun werk als groepsleerkracht overstijgen. Op grote basisscholen tref je naast de IB'er (1) de remedial teacher aan, en de rekenspecialist en de coördinator onderbouw. Veel basisscholen hebben bovendien iemand die de coördinatie op zich neemt van het taalonderwijs. Voor hen die dat willen gaan doen, komt er nu een opleiding.

In dit artikel gaan we in op de taken die een coördinator taal kan en moet vervullen, en vervolgens geven we aan hoe via de opleiding tot taalcoördinator deelnemers in de gelegenheid worden gesteld zich vereiste competenties eigen te maken.

1 De coördinator taal, hoezo een duizendpoot?

Er is een veelheid aan taken voor een coördinator taal op de eigen school.

Samen met de directie heeft de coördinator taal de speciale verantwoordelijkheid voor het taalbeleid van de school. Dat taalbeleid is overigens een zorg van de hele school; het wordt voorbereid, uitgevoerd en bijgesteld vanuit de inbreng van het hele team, als alles goed loopt.

Nu is taalbeleid een veelomvattende term. Meestal denken we onmiddellijk aan het taalonderwijs op de school: het gaat dan om de vraag wat er in de taal- en leeslessen wordt gedaan, welke methoden er worden gebruikt etc. Maar taalbeleid heeft ook betrekking op de rol van taal bij andere vakken, en het systeem van begeleiding van leerlingen die speciale problemen hebben met de taalontwikkeling.

Hieronder staat een aantal vragen waarmee een coördinator taal zich bezighoudt.

Welke taalmethodes worden er gebruikt? Hoe worden ze gebruikt? Wat is de doorgaande lijn in deze methodes? Als er andere methodes moeten komen, wat zijn dan de mogelijkheden? Welke methode sluit het beste aan bij de onderwijsstijl van de eigen basisschool en bij de leerlingpopulatie? Is er al wat bekend over de effecten van de methodes? Hoe sluiten de taalmethodes aan bij de methodes voor andere vakken?

Hoe functioneert taal in andere vakken? Als leerlingen bij geschiedenis teksten moeten lezen, gebruiken ze dan dezelfde strategieën als bij aardrijkskunde en bij taal? Zijn er misschien onderdelen van de taalmethode die beter bij andere vakken aan de orde kunnen komen?

Wat doet de school met het gegeven dat leerlingen verschillen, ook in taalvaardigheid? Worden didactische mogelijkheden benut om leerlingen datgene te geven waar ze aan toe zijn? Hoe gebeurt dat precies? Hoe gaat de school om met het verschijnsel meertaligheid?

Krijgen de kinderen les in de eigen taal? En wat krijgen ze dan precies? Hoe sluit dat onderwijs aan bij het 'gewone' onderwijs?

Hoe gaat de school om met leerlingen die lees- en schrijfproblemen hebben? Hoe gaat de school om met dyslectische leerlingen?

Welke mogelijkheden zijn er met betrekking tot het gebruik van de informatie- en communicatietechnologie? Worden er computers gebruikt? Hoe gebeurt dat?

Kinderen leren het beste als ze in authentieke leersituaties verkeren, waar ze worden geconfronteerd met levensechte situaties. Ze leren het beste in een krachtige leeromgeving die betekenisvol, sociaal en strategisch leren van taal bevordert. Hoe kan de school zo'n leeromgeving realiseren?

2 Samen aan het werk

Nogmaals: de coördinator kan natuurlijk niet in zijn eentje veranderingen in het taalonderwijs aanbrengen op zijn school. Dat móet hij ook niet willen. Taalbeleid is een zaak van de hele school; het hele team moet het dragen. Hoe kun je nu met betrekking tot het opzetten en het uitvoeren van taalbeleid je team op één lijn krijgen, hoe kun je werken vanuit een gemeenschappelijk gedragen visie op taal en taalonderwijs? Dat zijn allemaal vragen die op het bordje van de taalcoördinator liggen.

Uit de bovenstaande opeenstapeling van vragen kunnen we afleiden dat de taken van de taalcoördinator voornamelijk liggen op drie deelterreinen:

- taalbeleid,
- interactief, vernieuwend taalonderwijs,
- coachen en begeleiden.

Het gaat om vernieuwend interactief taalonderwijs, met andere woorden om inhouden, die op een gecontroleerde manier in de basisschool worden ingevoerd, in onderlinge samenwerking met alle leraren.

3 Geïntegreerd in de opleiding

Deze drie aspecten vormen de kern van de opleiding voor coördinator taal. Van belang is daarbij dat ze geïntegreerd in de opleiding aan de orde komen. Er is dus geen aparte module coachen en begeleiden, maar coachen en begeleiden wordt geoefend in het kader van op te zetten en uit te voeren taalbeleid, dat is gefundeerd op interactief taalonderwijs. In de opleiding maken de deelnemers na een intake een analyse van het vigerende taalonderwijs van de school. Samen met team en directie wordt een sterkte-zwakteanalyse gemaakt. In de opleiding wordt deze besproken en wordt bepaald aan welk aspect direct kan worden gewerkt en welke onderdelen later aan de orde moeten komen. Er wordt een onderwerp gekozen dat de deelnemer gaat invoeren op de eigen basisschool. We denken daarbij aan kleine, afgeronde veranderingen in het taalonderwijs, bijvoorbeeld de invoering van instructie in een kleine kring, een bepaald soort leergesprek, bepaalde leesstrategieën.

4 Uitgangspunten van de opleiding

Taalcoördinator word je niet door een grote hoeveelheid theorie te bestuderen, door hoorcolleges te volgen en later op school in je eentje veranderingen te gaan uitbroeden. Taalcoördinator word je naar ons idee door in de opleiding een analyse te maken van de plaats van taal en taalonderwijs in je eigen school, door deze analyse ter discussie te stellen en samen met je team, in dialoog met collega's van de opleiding, te bepalen welke veranderingen je gaat invoeren in je basisschool. Theorie bestudeer je daarbij als je vindt dat je die nodig hebt. Met andere woorden: we zetten een opleiding op vanuit een socio-constructivistisch concept.

Deelnemers zijn bezig met het taalbeleid van hun eigen school en we stellen als voorwaarde dat de deelnemer tijdens de opleiding kleinschalige veranderingen in het taalonderwijs doorvoert.

We maken gebruik van de mogelijkheden die informatie- en communicatietechnologie op dit moment biedt. We richten een multimediale leeromgeving in met gebruikmaking van gereedschappen van het Kennisnet. Veel informatie verwerven de deelnemers via het web, en in verschillende gebruikersgroepen wordt gecommuniceerd. Deelnemers werken aan een digitaal portfolio, communiceren via nieuwsgroepen met elkaar. Ze vormen intervisiegroepen en communiceren daarbij voor een belangrijk deel via de computer.

Verder is er aandacht voor verwerving van kennis en vaardigheden via ICT. We denken daarbij aan het gebruik van programma's als MILE-Nederlands (2), de CD-Roms van Tussendoelen beginnende geletterdheid (3) etc.

5 En dat allemaal in 15 bijeenkomsten

De opleiding heeft vijftien bijeenkomsten van drie uur, die worden ingepland in de periode van mei tot juni van het schooljaar daarop volgend. De totale studielast voor de deelnemer wordt beraamd op 160 à 200 uur.

Op bepaalde tijden in de cursus speelt de directie van de basisschool waar de taalcoördinator-in-opleiding werkt, in de bijeenkomsten een rol: dat vindt plaats tijdens de intake (de coördinator taal moet voldoende ruimte krijgen van de directie), tijdens de vierde bijeenkomst (als het vigerende taalbeleid van de school in kaart is gebracht) en op het einde van de opleiding, waar gezamenlijk het taalbeleid voor de komende jaren wordt uitgestippeld.

En dat betekent dat na de opleiding het werk van de taalcoördinator verder gaat. Het ligt voor de hand dat de deelnemers gaan proberen netwerken te vormen van coördinatoren taal. Hoe ze dat gaan doen, ligt nu natuurlijk nog niet vast.

Noten

1 Een IB'er is een interne begeleider, meestal een groepsleerkracht op een basisschool die naast haar gewone taak de verantwoordelijkheid heeft voor de organisatie van de leerlingenbegeleiding. Zij zorgt ervoor dat leerlingen die bepaalde leermoeilijkheden hebben, worden besproken in de teamvergadering en coördineert de hulp aan deze leerlingen.

2 MILE-Nederlands is een multimediale interactieve leeromgeving ten behoeve van Pabostudenten. De leeromgeving wordt in delen ontwikkeld aan het Expertisecentrum Nederlands (www.kun.nl/en/projecten/mile). Op dit moment zijn drie delen beschikbaar: Leesmotivatie bij begrijpend en studerend lezen in groep 6.

Omgaan met verschillen in beginnende geletterdheid; Aan de praat, mondelinge communicatie. (MILE-Nederlands wordt op de meest Pabo's in Nederland gebruikt en op enkele lerarenopleidingen in Vlaanderen. Projectleiders: John Bronkhorst en Harry Paus).

3 Bij het Expertisecentrum Nederlands zijn zogenaamde tussendoelen beginnende geletterdheid ontwikkeld. Deze zijn gepubliceerd (Verhoeven, L. en C. Aarnoutse (ed) (1999), *Tussendoelen beginnende geletterdheid, Een leerlijn voor groep 1 tot en met groep 3*, Nijmegen: Expertisecentrum Nederlands) en bij deze publicatie is een aparte CD-Rom verschenen (ook bij het Expertisecentrum Nederlands). Op deze CD-Rom staan o.a. tal van voorbeelden van werken vanuit de verschillende tussendoelen. De CD-Rom is evenals de delen van MILE-Nederlands te verkrijgen bij het Expertisecentrum Nederlands (expert.ned@ped.kun.nl; www.kun.nl/en).